

مقام محترم وزارت راه و شهرسازی،

سرکار خانم دکتر صادق مالوآجرد

با سلام و احترام،

همان‌گونه که مطلع هستید، تدوین و بازبینی ادواری مباحث مقررات ملی ساختمان، علاوه بر داشتن الزام قانونی، از ملزومات اصلی پیشرفت و به‌روزرسانی صنعت ساخت‌وساز کشور است. در سال‌های گذشته، با توجه خاص وزیر وقت به این موضوع مهم، این مسئولیت خطیر، از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۹ (به مدت ۷ سال) به مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی محول گردید، و در این مقطع زمانی، علاوه بر تدوین حدود ۲۰۰ استاندارد ملی و بیش از ۵۰ ضابطه و دستورالعمل مهم سازمان برنامه و بودجه، بازنگری ادواری منظم مباحث، توسط مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی و با همکاری صدها متخصص فعال در دیگر مراکز تحقیقاتی، دانشگاه‌ها و شرکت‌های ساختمانی مطرح، در یک محیط علمی، با دقت بالا و پس از تأمین فضای فیزیکی مناسب، در یک ساختمان مجزا رقم خورد و باعث کسب مرجعیت و اعتماد بالایی نزد جامعه علمی و مهندسی کشور شد.

در این دوره، ۷۲ جلسه شورای تدوین، به‌طور کاملاً منظم و با دستور جلسه‌های مشخص، به‌صورت ماهانه، برگزار شد، و به موازات آن، بالغ بر ۱۵۰۰ جلسه کمیته‌های تخصصی مباحث مختلف مقررات ملی ساختمان برگزار گردید. علاوه بر این، تلاش شد تا قسمتی از پژوهش‌های کاربردی بخش‌های تحقیقاتی مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی، با تدوین مدارک راهنما و پشتیبان، در جهت رفع نیازهای پژوهشی مقررات ملی ساختمان راهبری شود. متأسفانه، انتقال شورای تدوین مقررات ملی ساختمان در سال ۱۳۹۹ به حوزه معاونت مسکن و ساختمان، بدون هیچ‌گونه نقد و بررسی کارنامه شورا و کمیته‌های مقررات ملی صورت گرفت، و منجر به تباه شدن یک تجربه ملی موفق کسب‌شده در این دوره و تلف شدن سرمایه‌های علمی و اجتماعی کشور گردید. در حالی که قطعاً اطلاع دارید که در کشورهای پیشگام در تدوین مقررات معماری، ساختمانی و تأسیساتی که انتشارات آنها عمده‌ترین منابع تدوین ضوابط فنی سایر کشورها را تشکیل می‌دهد، تدوین مقررات و ضوابط مذکور برعهده مؤسسات تحقیقاتی مستقل از دستگاه اداری دولت است و کادرهای آینده، برای استمرار فعالیت آن‌ها در همان مؤسسات تربیت شده و ورزیده می‌شوند و هیچ مورد دیگری سراغ نداریم که چنین فعالیت علمی-حرفه‌ای در داخل ستادهای اجرایی دولتی انجام شود.

علاوه بر این، اخیراً دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان معاونت ساختمان و مسکن از ویرایش پنجم مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان رونمایی کرده که انتقاد وسیع بسیاری از صاحب نظران تدوین مقررات ملی ساختمان را برانگیخته است، زیرا در ویرایش جدید کوچکترین اثری (حتی در حد یک جمله) از ویرایش‌های قبلی این مبحث باقی نمانده است.

قبل از پرداختن به مشکلات اساسی محتوایی مطرح در پیش نویس ویرایش پنجم آن مبحث، توضیحاتی در خصوص فرایند تدوین ویرایش چهارم مبحث مذکور (۱۳۹۹)، ارائه می‌گردد:

- ویرایش چهارم مبحث با حمایت مالی و معنوی معاونت محترم علمی-فناوری ریاست جمهوری و سازمان بین‌المللی UNDP صورت گرفت.
- جهت بهره‌گیری از تجربیات مطرح جهانی، مقررات ۱۰ کشور و یا اتحادیه بین‌المللی مورد بررسی دقیق قرار گرفت، و بدیهی است الگوی در نظر گرفته شده برای ویرایش چهارم مبحث ۱۹ در هماهنگی کامل با الگوها و مقررات دیگر کشورها می‌باشد.
- بخش قابل توجهی از متن ویرایش چهارم مبحث برگرفته از ویرایش‌های دوم و سوم مبحث می‌باشد؛ این رویکرد با هدف تصدیق ویرایش‌های پیشین این مبحث و ارتقاء تدریجی سطح دانش مهندسين طراح و ناظر، جهت دستیابی به اهداف عالی تبیین شده در زمینه توسعه پایدار دنبال شده است.
- در روش‌های نیاز انرژی و کارایی انرژی ویرایش چهارم مبحث، از نرم افزارهای تخصصی شبیه سازی انرژی، بدون در نظرگیری محدودیت خاصی، استفاده می‌شود؛ در پیش نویس ویرایش پنجم، صرفاً یک نرم افزار تجاری خارجی، به صورت انحصاری، معرفی شده است.
- دو پروژه تحقیقاتی برای تهیه مدارک پشتیبان مورد نیاز برای پیش نویس مقررات تعریف و اجرا شد و گزارش‌های مربوط به ارزیابی مقررات دیگر کشورها و اتحادیه‌ها و تعیین ضخامت بهینه عایق‌های حرارتی در مناطق مختلف اقلیمی کشور منتشر گردید.
- دو ناظر بین‌المللی تعیین شده توسط معاونت علمی فناوری ریاست جمهوری متن نهایی پیش نویس مبحث را تأیید کردند.
- پیش نویس به مدت ۹ ماه در سایت مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی بارگذاری شد تا متخصصان نظرات خود را منعکس نمایند. در طول این دوره، در جهت تحقق بند ۹ ماده ۱۵ قانون نظام مهندسی، تلاش شد از تجربیات ارزشمند سازمان نظام مهندسی کشور و همچنین سازمان‌های نظام مهندسی استان‌های پیشرو در زمینه بهره‌وری انرژی تا حد امکان بهره‌گیری شود. جلسات متعدد برای بررسی نظرات و اعمال اصلاحات لازم هماهنگ گردید.
- طی ۴ سال، پس از تهیه چک لیست‌های تخصصی و محتوای آموزشی لازم، با همکاری اساتید مطرح در دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و سازمان‌های نظام مهندسی کشور و استان‌ها، و همچنین مهندسين مجرب صنعت ساخت و ساز، در گرایش‌های مختلف، دوره‌های آموزشی متعددی، به صورت حضوری، آن لاین و آف لاین، برای آشنایی و ارتقاء

سطح علمی و فنی مدرسین و مهندسين در زمينه انرژی و نرم افزارهای شبیه سازی برنامه ریزی و برگزار شد. در حال حاضر، مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی ماهیانه به حدود ۱۰۰۰ مهندس در ۴ رشته، دوره های آموزشی ۳۲ ساعته (رشته های معماری، تأسیسات مکانیکی و برقی) و ۱۶ ساعته (رشته عمران) را ارائه می کند.

با توجه به موارد فوق، لازم است به سئوالات اساسی متعدد مطرح در فرایند تهیه پیش نویس ویرایش پنجم مبحث پاسخ داده شود. اهم ابهامات عبارتند از:

- بازنگری ادواری مباحث مقررات ملی ساختمان، با استفاده از بازخوردهایی که طی سال های پس از ابلاغ ویرایش حاصل شده است، که قانونگذار آن را الزام کرده است، برای انطباق الزامات با انتظارات جدید مطرح شده است. کنار گذاشتن کامل متن یک مبحث و انشای متن جدید به جای آن، بازنگری و اصلاح محسوب نمی شود بلکه تألیف ابتدایی تلقی می گردد.
- با توجه به این نکته که هیچ یک از اعضای کمیته تخصصی ویرایش چهارم مبحث ۱۹ مقررات ملی ساختمان جزو تهیه کنندگان پیش نویس جدید نیستند، شایسته است اسامی تهیه کنندگان اعلام شود، و مشخص شود که پیش نویس توسط یک شخص تهیه شده، یا نتیجه یک کار گروهی بوده است. از طرف دیگر، باید مشخص گردد که شخص یا اشخاص تهیه کننده دانشگاهی هستند یا پژوهشگر یا به فعالیتی انتفاعی در زمینه انرژی مشغول هستند. در حالت سوم، بدیهی است فعالیت تدوین کنندگان پیش نویس در زمینه فروش نرم افزار، محصولات گرمایش، سرمایش، تهویه، یا کنترل و برنامه ریزی مرتبط با الزامات تعیین شده در پیش نویس، به دلیل تعارض منافع اساسی ایجاد شده، به هیچ وجه قابل قبول نخواهد بود.
- کنار گذاشتن صد درصد متن ویرایش چهارم مبحث ۱۹ به مهندسين کشور القا می کند که مشکلات اساسی غیر قابل رفع در ویرایش فعلی مبحث وجود دارد. به عبارت دیگر، این باور در کلیه مهندسين کشور ایجاد می شود که در طول بیش از ۴ سال مقرراتی کاملاً غلط الزامی شده است. در صورت عدم ارائه توجیحات فنی مستند و مستدل، بدیهی است اعتماد و اعتقاد مهندسين کشور به مقررات ملی به صورت جدی سلب خواهد گردید.
- اگر مشکلی اساسی توسط دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان شناسایی شده است، چرا در زمان نظرخواهی عمومی ۹ ماهه (در سال ۱۳۹۹) موارد اعلام نشده است؟ تنها دلیل قابل ارائه این است که در طول چهار سال مشکلی وجود نداشته است، و این مشکل در ماه های اخیر بروز کرده است، زیرا در غیر این صورت اجباری کردن دوره های ۳۲ ساعته یا ۱۶ ساعته مبحث ۱۹، برای ارتقاء حدود ۱۲۰ هزار مهندس در رشته های معماری، تأسیسات مکانیکی، تأسیسات برقی و عمران در سراسر کشور، طی دو سال، و با تحمیل هزینه ای بالغ بر ۱۲۰ همت (هزار میلیارد تومان)، توسط دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان، فاقد هرگونه توجیه خواهد بود.
- بدیهی است در صورت ابلاغ ویرایش جدید لازم خواهد بود مجدداً دوره های ۳۲ ساعته کاملاً متفاوت و متناقض، برای تمامی مهندسين، تهیه، برنامه ریزی و برگزار شود، تا ضوابط به اصطلاح «کاملاً غلط» (به ادعای دفتر مقررات

ملی و کنترل ساختمان) مردود اعلام شود و اصولی کاملاً متناقض با ضوابط پیشین آموزش داده‌شود. در چنین شرایطی، چه توجیهی برای هدررفت وقت و هزینه مهندسين، در دوره‌های آموزشی قبلی، و همچنین ترویج و الزام به رعایت ضوابط غیرقابل قبول و ویرایش چهارم (به ادعای دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان) در ساخت‌وساز کشور می‌توان مطرح نمود؟

– ویرایش چهارم مبحث، با هدف تنوع بخشی به انتخاب طراحان و سازندگان و افزایش قابلیت اجرای آن در سراسر کشور، دارای چهار روش است؛ البته، متأسفانه، از سال ۱۳۹۹، به دلیل ترک فعل دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان و عدم تعیین تکلیف فرایند احراز صلاحیت مهندسين، که مطابق ویرایش چهارم مبحث الزامی است، امکان طراحی به روش‌های نیاز انرژی و کارایی انرژی منتفی شده‌است.

این در حالی است که در پیش‌نویس جدید تنها دو روش وجود دارد. روش اول (تجویزی)، به دلیل مشکلات فنی اساسی، در اکثر موارد به راه‌حل‌های غیرمنطقی، هزینه‌بر و در تضاد با اصول اولیه بهره‌وری انرژی منجر می‌شود. گزارش جامع مشکلات و ایرادات محتوایی پیش‌نویس جدید تهیه شده و به پیوست نامه تقدیم می‌گردد. در اینجا به برخی از مهمترین موارد اشاره می‌گردد:

○ عدم در نظرگیری کاربری ساختمان و به تبع آن عدم تمایز ساختمان‌های با اهمیت کم و زیاد از نظر انرژی.

○ منع بهره‌گیری از انرژی خورشیدی در مناطق سردسیر (که در تضاد کامل با اصول پایه بهره‌وری انرژی در ساختمان می‌باشد)، عدم امکان استفاده از شیشه‌های دوجداره متعارف و مجاز بودن کاربرد شیشه‌های تیره تک‌جداره در تمامی مناطق کشور (!).

○ منع کاربرد بخش اعظم عایق‌های حرارتی متعارف در تمامی مناطق کشور و الزام به کاربرد عایق‌های حرارتی پاششی گران‌قیمت و خطرناک، که قطعاً یک بحران اساسی در تولیدات صنعتی ساختمانی به دنبال خواهد داشت.

○ نامنطبق بودن تمامی ضوابط مطرح شده برای تأسیسات برقی، به دلیل در نظر گرفتن فرکانس ۶۰ هرتز (به جای ۵۰ هرتز) برای شبکه برق سرتاسری.

○ لازمه ارزیابی نور روز با شبیه‌سازی نرم‌افزاری در روش تجویزی؛ بنابراین نه‌تنها در این روش محاسبات مبحث نوزده تسهیل نشده‌است، بلکه پیچیده‌تر و دشوارتر شده‌است.

– روش دوم (شبیه‌سازی نرم‌افزاری) کاربران را ناگزیر می‌کند منحصراً با استفاده از یک نرم‌افزار تجاری خارجی گران‌قیمت اعلام‌شده در مبحث (دارای یک نماینده انحصاری در ایران) انجام شود. هزینه نسخه محدود این برنامه بیش از یک میلیارد و دویست میلیون ریال و برای نسخه کامل آن بیش از سه میلیارد و صد میلیون ریال برای هر سال می‌باشد! بدیهی است اعمال چنین انحصارهای تجاری در مقررات غیرمجاز و بی‌سابقه است.

– تعیین معیار مصرف انرژی و دستورالعمل تعیین و اعطای برچسب انرژی ساختمان بر مبنای استانداردهای ملی شماره ۱۴۲۵۳ و ۱۴۲۵۴ و با استفاده از قبوض برق و گاز حداقل سه سال بهره‌برداری از ساختمان صورت می‌گیرد، و لحاظ کردن ضوابطی کاملاً مبهم در پیش‌نویس جدید مبحث، برای بهره‌برداری از ساختمان‌ها، تمامی هماهنگی‌ها و فعالیت‌های مشترک با سازمان استاندارد و شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت، و فرهنگ‌سازی صورت گرفته، در بیش از یک دهه، برای تمایز رده انرژی (برای ساختمان‌های جدید) از برچسب انرژی (برای ساختمان‌های موجود)، زیر سؤال می‌رود.

شایان ذکر است که در هیچ یک از دیگر مباحث ضوابطی در خصوص بهره‌برداری مطرح نشده‌است و اساساً مخاطب مقررات و ضوابط ساختمانی مهندسان طراح، ناظر و مجری ساختمان‌ها هستند، نه بهره‌بردارانی که لزوماً متخصص نیستند و قابلیت رصد کردن ندارند. در مبحث ۲۲ نیز، که تنها مبحث مرتبط با فاز بهره‌برداری از ساختمان می‌باشد، صرفاً به الزامات مرتبط با تعمیر و نگهداری پرداخته شده‌است؛ ولی به دلیل وجود محدودیت‌های حقوقی اساسی، در خصوص امکان ورود و بازرسی ساختمان، بخش اعظم ضوابط این مبحث غیر قابل اجرا باقی مانده‌است.

نتیجه‌گیری

با توجه به این نکته که اطلاع‌رسانی و رونمایی رسانه‌ای پیش‌نویس، توسط دفتر مقررات ملی و کنترل ساختمان، با تعجیل غیرموجهی صورت گرفته‌است، بدین وسیله از مقام محترم وزارت درخواست می‌گردد برای حفظ صلابت و کیان علمی و فنی وزارت‌خانه و نیز پیشگیری از ورود انحصارات اقتصادی نامتعارف تحت‌الشعاع قرار دهنده اجرای مؤثر مبحث ۱۹، دستور فرمایید فرایند تصویب و ابلاغ ویرایش جدید مبحث متوقف گردد. گزارش تفصیلی اشکالات اساسی مطرح در پیش‌نویس ویرایش پنجم مبحث نوزده مقررات ملی ساختمان به پیوست نامه ارائه شده‌است.

از طرف دیگر، جهت جلوگیری از بروز مشکلاتی مشابه برای دیگر مباحث مقررات ملی ساختمان، خواهشمند است دستور فرمایید ساختاری نظام‌مند، که با تمامی مراکز آموزشی و تحقیقاتی مرتبط و متعامل است، ایجاد شود، تا در آینده از اتخاذ تصمیمات «کاملاً سلیقه‌ای و شخصی» اجتناب گردد.

با احترام و تشکر

جمعی از متخصصان مرتبط با

تدوین، تدریس، و اجرای مبحث ۱۹ به شرح پیوست